

ΘΑΛΑΣΣΙΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

V

ΤΟ ΒΟΥΤΟΣ

Δώδεκα χρόνια πήγαινε ο Γιάνος στο βούτος· μικρό πικίλι σαν εΐτανε, όλοι θαμάζανε τις βουτησιές του· βουτούσε, κ' έκανε τόσην όρα στα βάθια της θάλασσας, πουΐλεγε, για έσκασε, για ψάρι τον κατάπιε· και ξάφνου, να ό Γιάνος γελαστός, ξεβουτούσε εξήντα όργιές πέρα και σπαρταρούσε στα γέλια με την τρομάρα σου. Και τώρα, που λεβέντης σωστός δώδεκα χρόνια πήγαινε στο βούτος, κάθε άνοιξη οι καπετανέοι κοιτάζανε ποιός να πρωτοπάρει το Γιάνο μαζί του, γιατί οι βουτησιές του εΐτανε για δυό νομάτους· βουτούσε κ' έφερνε άπάνω τα σφουγγάρια, όχι με το καλάθι, με το σακί. Γι' αυτό και παραπάνω μερδικό έπαιρνε, κι άνάμισα σ' όλα τα παληκάκια του νησιού ξεχώριζε, για πιο της φελιάς και πιο ζημιένος. Κάθε χρόνο σά γύριζε, το μερδικό του εΐτανε πιο μεγάλο άπ' όλων των συντρόφων του, και σ' έννια χρόνια τα κατάρφενε ό Γιάνος και μαζεψε λεφτά ως που να κάνει προικιά της μυνακρίθης αδερφής του, και να της δώσει καρβοκύρη. Δέκα μερες γλεντήσανε τους γάμους της αδερφής του Γιάνου, κι ό Γιάνος πιο καλύτερα κι άπ' το γαμπρό κι άπ' τη νύφη, καμάρωσε τις χαρές και τα ξεφαντώματα, που γενήκανε όλα από την αξιοσύνη του στο βούτος.

Μάννα δέν είχε· εΐτανε όρφανός από γονιούς, και σαν επάντρεψε την αδερφή του, άρχισε να μαζεύει λεφτά και για τον έκυτό του. Άγαπούσε κι αυτός μιαν όρφανή, την Άλεμνιώ, φτωχό μ' άπ' τα πιο καλά κι άπ' τα πιο νοικοκυρεμένα κορίτσια του νησιού. Τα δυό ύστερ'ά χρόνια έπειτα από την παντριά της αδερφής του πήγανε όλα εύνοικά, κι άπ' το βούτος ό Γιάνος πήρε καλό μερδικό, και κάτι μικρά χτηματάκια πουΐχε άγορασμένα, δώσανε καλό μαζούλι, ως που εΐτανε καμωμένα τα προικιά της Καλής του, και πήγαινε για ύστερή χρονιά στο βούτος ό Γιάνος, να εύκονομήσει τα έξοδα του γάμου, για να μη ξεδευτούνε τα έτοιμα, και έπειτα σαν παντρεβόντανε, θά καθόντανε πιά στο νησί· ν' απόζήσει άπ' τα χτηματάκια του, και πρώτα ό Θεός, αν πήγαινε και καμιά χρονιά στο βούτος θά πήγαινε συντροπιά με καπετανίο κι όχι σκέτος βουτηχτής. "Όχι πως τον εύελε εκείνονε το βούτος

άκόμα πως ήρθε, μά που εύοένα έρχεται. ΆΜε συγκίνηση διάβασα—γράφει ό Ρήγας Γκόλφης—τό άρθρο σας—«Δυό Λόγια» Α—στο σημερινό «Νουμά». "Όχι γιατί ό Ψυχάρης στάθηκε σαν κατηγορούμενος, μήτε γιατί γράφτηκε τίποτε καινούριο και ύσσιαστικό άπό μέρος τώ δημοσιογράφω μας. Μά ίσα ίσα έπειδή ξεναμνηθήκανε τα ίδια, έπρεπε πάλε να βροντοφωνηχτή ή άλήθεια για τό Μεγάλο συγγραφέα κ' έπιστήμονα. "Η πολεμική του έπιπόλου τύπου μας έτσι που γίνεται τώρα τελευταία, καθώς και πάντα, πολεμική δέν είναι. Είναι του ταπεινού φτόνου και της κοντοφθαλμιάς τό περπάτημα... "Ο Ψυχάρης, σίγουρο βέβαια πως μια μέρα θά λατρευτή στον τόπο μας όπως του άξίζει και του πρέπει. Αύτό όμως δέν έμποδίζει να είναι άνυξιο και της έπιστήμης και της άλήθειας και της ψυχής και της πίστης, ή σημερινή βουδαμάρα που άκλουθαί ύστερα από κάθε χτύπημα—δυνατό ή κούφιο, άδιάφορο—άπό μέρος εκείνωνε ίσα ίσα που ό Ψυχάρης φώτισε κι όδήγησε προς τό δρόμο των άληθινών. Τι θά εΐτανε σήμερα ή φιλολογία μας, ή ποίηση και ή πρόξα, ή Τέχνη γενικά του λόγου στην Έλλάδα, ά δέν ύπήρχε ό Ψυχάρης; "Οποιοι τό συλλογιστή καλοσυνείδητα θά τρομάξουν. Στόν τόπο μας που τότε τρώει και τότε θλίβει γύρω κάθε ψευτιά για τό φάνταγμα, για τό άρπαγμα, για τό ρουσφέτι, για τη νοικοκυρεσύνη της τσέπης και του μυαλού είστε σεις...για τα δίκια της πλατειάς 'Ιδέας» κτλ. κτλ. Και πως να μην άναγκαλλιάση ή ψυχή μου σαν ξανόλω άνάμσο' άπό τον όχλο της σημερινής γυναικάς, που κάτω από τα κουκλίστικα τα νάζια της κι άπό τα φανταχτερά της τα στολίδια σκορπίζει γύρω της, αιώνια Παντώρα, μέσ' άπό τό πιθάρι της, όλες τις σκλαδιές, όλες τις συκοφαντίες, κι όλες τις τυραννίες, σαν ξανόλω μια παθούλα, καθώς μαθαίνω, σαν την άγνωριστή μου τη Μυριέλλα να γράφη τη γλώσσα μας έτσι όρθα κ' έτσι φλογερά καθώς δείχνει και τό γράμμα προς εκείνη του Ψυχάρη τό χαιρετιστικό; Και πως να μην περηφανεύομαι για την πρόοδο της 'Ιδέας, όταν έξαφνα προβάλλει, πάντα νέος μέσα στους πιο νέους, ένας πλούσιος δημιουργός τεχνίτης ό πρώτος μεγάλος Έλληνας μουσικός του καιρού που σιμώνει, ό Μανώλης Καλομοίρης, σφιχτανταμώνοντας τα δυό με γάλα ιδανικά, τό γλωσσικό και τό καλλιτεχνικό, σε άχώριστο ταίριασμα, με τόνομα του Ψυχάρη στο άρμονικό τό στόμα του;

Θελη τώρα άς έρθη να της πη κανένα λόγο. Μά που νικήθ, που νάβη άπ' τό μπουτρούμι. Ποιός ξέρει ως ποτε θά καθήση μέσα!

«Θά μπουνε φυλακή πολύ!» ρώτησε τη Μαριώ. «Πολύ λέει! θάν τς πάν στ' Άνάπλι, μην περάσ'νε κιόλ' άπ' τό στρατοδικείο», εΐπε ή στερνή για να τρομάξη περισσότερο την αδερφή της.

Κ' ή Κούλα άλήθεια τρώμαζε για μια στιγμή. Τό κάστρο τ' Άναπλιού, τό στρατοδικείο, ταχε άκούσει σαν κάτι φοβερά και τρομερά. Μια λύπη πέρασε μέ; την ψυχή της, σά συλλογίστηκε πως ό κακομοίρης Μάνθος της θά πάθη και θά ράνη, πως είναι μάλιστα στη φυλακή. "Όσο και νάναι προχτές τό βράδυ καθονταν στα γόνατά του στην άκροποταμιά.

«Οί παλιομπεκουλίτσες εκεί ήβραν να κάμ'νε τον παλικαρά στις βιολιτζίδες· τ' γυφτο Τσάφου τόπρησαν τό μέτρο· τότ'πασαν τ' κακομοίρ' και τό βολι», μουρμύρισε ή Μαριώ άγαναχτισμένη κι άνέδηκε τη σκάλα.

"Η Κούλα άκούμπησε στον τοίχο σκεπτική. Δέν ξερε αν έπρεπε να λυπηθ ή να χαρή. "Ο Μάνθος ακ'άρελος πέρναγε στο νού της μια σαν ένοχος και για σά θύμα. Γιατί θύμα; Δέν τόξερε. "Ηθελε να

"Ο κ. Ξενόπουλος άνάμισε στα έργα που γίνεται να συνθήση μες σημειώνει και μια α' ιστορία της νέας ελληνικής λογοτεχνίας», νομίζω. Συγγραφέας, σαν τίν κ. Ξενόπουλο, όμοια προικισμένος με τα δώρα της κριτικής και της δημιουργικής φαντασίας, είναι, βέβαια, προορισμένος, καλήτερ' άπό κάθε άλλος, για τη δουλειά του ιστοριογράφου. Φτάνει να μην ξεχνά πως ό τεχνίτης ιστορικός, πιο πολύ άπό τον έπικό ποιητή, πρέπει να προσπαθή σοβαρά να χρησιμοποιή τό έγώ του στο γαλήνιο άντικειμενικό ξεσκαλισμα και ξεδιάλεμα των όποιωνε ζητημάτων άπάνου στα θετικά και στα πραγματικά, και όχι, φορώντας, δέν ξέρω ποιας δημοσιογραφικής ρητορικής παγοπέδιλα, να γλιστρή στα κρύσταλλα άπάνου των ιδεών, πολιειστής παγοδρόμος, για δική του διασκέδαση και πιο πολύ δέν ξέρω τίνος όχλου γύρο του. Τό φωτεινό τό νού του φίλου μου κ. Ξενόπουλου τον κόβουνε χασμάτα σκοταδερά· κι άλλοιόμονο αν μιλήση για τα κάθε λογής πρόσωπα και άντικείμενα της ιστορίας του με τον τρόπο που συνήθίζει να μιλά για κάποια καθέκαστα στο γλωσσικό μας άπάνου τό ζήτημα, και για τό έργο του Ψυχάρη που έντελέστερ' άπό κάθε άλλο χαρακτηρίζει τό ζωντανέμα της δημοτικής ιδέας, ό δημοτικιστής μολατχότα κ. Ξενόπουλος.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΠΟ 'ΝΑ ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΠΑΤΟ

Πήγαινα μόνος, έρημος, στού ποταμού την άκρη.
Κίτρινο μούσολο σέρονταν στα δέντρα τα ξερά,
Ψυχρό τάγεμ' φύσαγε άπ' της στεριάς τα μάκρη
Και ζάρωνε τα κουρασμένα τα νερά.

Γύρω, τριγύρω απλώνονταν ή νέκρα κ' ή γαλήνη...
Μόνο έφτανε και έξοπαγε στην κρύα τη μοναξιά,
Μάταιο τό γλέντι του λαού και της ζωής ή δίνη
Και πλούσιο γέλιο γυναικός κ' ένός παιδιού κραδιά.

Πήγαινα μόνος, έρημος έγώ κ' οι στοχασμοί μου,
Με τα ποδάρια σκουπιστά, σκυφή την κεφαλή,
Μονάχα μ' άκολούθαγε κ' έρχότανε μαζί μου
Ένα χαμένο, άήσυχο κι άναιμικό σκυλί...

Γενεύη, 1909

ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

χαρή, μά κ' ήθελε, κόντευε μάλιστα να κλάψη. "Ετριψε τα μάτια της για να της έρθουν δάκρυα κ' έφερε κιόλα εκεί την άκρη της ποδιάς της για να τα σκουπίση. Και την ένωσε στα δάχτυλά της νοτισμένη δίχως να προσέξη και να ξέρη, αν βράνηκε από δάκρυα, ή ήταν ακόμα όγρη άπ' τό πλύσιμο πρω ήτερα.

Κακομοίρη Μάνθο, κακομοίρη Μάνθο! ο εύλαιε ό στοχασμός της και στύλωνε τό μάτι κούφια στο μισοσκοτάδι.

«Κακομοίρη Μάνθο», σκ' νάναστ'έναξε κι ό γκιώνης άπ' τα δέντρα, σά να μωρμουρίζε και τάγεράκι του βραδιού· είχε βρέξει στα βουνά ψηλά τό δειλινό κ' έρχονταν κρυό· δερ' άπ' τις ραχες Ψιλό άνατρίχιασμα γαργάλιζε τό ραχοκόκαλο της Κούλας και οι ζόρκοι άστραγαλι κάτω άπ' τό νοτισμένο υεσοφόρι της μωρμήγκισσαν.

«Πάνει καλοκαιρί», ήρθε χωρίς να τό θελήση στη θύμησή της ό στερεμένος λόγος τάχαπητικού κι άφρισε έξαφνα άπ' όργη.

«Γιά τις χορεύτες και τις καφεαμάνισες περσεύουν! "Ας νάστη τώρα φυλακή!» Χαμόγελο άγριο άστράψε στην όψη της.

Μά ό γκιώνης έσκουζε ξανά άπ' τα δέντρα, ή

Μαριώ ιστορούσε παραπέρα στο πηγάδι σε μια γειτονισα, που είχε έρθη για νερό, τα νυχτερινά άθλα του Καρδάρη και του Σακαρέλου κ' ή ψυχή της Κούλας μαλάκωσε, χωρίς να τό θελήση πάλι. "Η μορφή του βαλτινέου λοχία πέρασε μπροστά της τώρα μαρτυρική, κατατρεγμένη. Τόν στοχάστηκε κλεισμένο στη φυλακή και τον φαντάστηκε να τον παγαίνουν σιδερόδετο στ' Άνάπλι. Η χαιρεκακία της αδερφής, που την έκανε να ξεχειλίξη, της πέρασε τώρα μαχαίρι στη καρδιά. Ναβγαινε ό Μάνθος αυτή τη στιγμή μπροστά της, να τον ξαγνάντιζε και πάλι εύλευτερον άντίκειν στο βελούχι κι άς πέρναγε ευπόλυτη όλον τό δρόμο της ζωής της.

«Μάνθο μου, Μάνθο μου, γλυκέ μου Μάνθο!» ά·αστ'έναξε άπ' τα βήθη της καρδιάς της και γέμιζαν δάκρυα τα μάτια της.

Μά εκεί που έπιασε πάλι την ποδιά να τα σκουπίση, έξαφνα στο δρόμο άκούστηκε τό ίδιο γέλιο που την έκαμε πριν τό γιόμα να πεταχτή άπ' τον κχανπέ άπάνω στην όντα.

Κ' ή Κούλα χύμησε προς την αύλόπορτα.

**